

skriver han, »mögjligen hade kunnat besvaras om landet dragits in i krig«. Sandt nok, men spørgsmålet om prioriteringsovervejelserne er så sandelig ikke uinteressante. Skulle man fabrikere partisan-søm til levering om en måned, eller skulle man bruge fabrik og råstoffer til produktion af anti-panser, der først kunne være færdigt om et år? Hvad er en »flaskehals« uden prioriteringsovervejelserne?

Den særdeles jordnære pragmatisme præger bogen på godt og ondt. Den er, som nævnt, redelig og klar i sin gennemgang af de faktiske anskaffelser og af opbygningen af våbenproduktionen.

Maskinindustriens indtjening undersøges, så vidt materialet tillader. Der viser sig her den samme vanskelighed, som statsmagten stod overfor under krigen. Basismaterialet for firmaernes priskalkuler var og er ikke tilgængeligt. Dog konstateres det, at indtjeningen må have været ganske tilfredsstillende, og skattetrykket må, på trods af diverse ekstraordinære krigsskatter, have været meget moderat, fordi særdeles gunstige afskrivningsbestemmelser blev anset for nødvendige.

Organisatorisk betød oprustningen, som hele krigsforvaltningen iøvrigt, et intimt samarbejde mellem staten og industriens brancheorganisationer. I de centrale statslige organer, der havde til opgave at tilrettelægge krigsproduktionen og styre den, sad det private erhvervslivs repræsentanter tæt. Dette emne behandles nok noget for kortfattet; der er ikke meget om de uundgåelige interessekonflikter.

Bogen er velgørende fri for anti-profit-hetz og den modsatte pol, industri-apologi. Men en større sans for interessekonflikter ville nok have gjort undersøgelsen mere perspektivrig.

Henrik S. Nissen

Leonid Bresjnev: Erindringer fra krig og genopbygning. Det lille land. Genfødelse. København, forlaget Sputnik, 1978. 135 s., ill.

»Det lille land« er navnet på et sovjetisk brohoved, i hvis forsvar Bresjnev deltog som politisk officer under II Verdenskrig. »Genfødelse« betegner genopbygningen efter krigens ødelæggelser, nærmere betegnet Bresjnevs virksomhed som partisekretær i hhv. Saporosje- og Dnepropetrovskdistrikterne i Ukraine i årene 1945-1950.

Den nuværende sovjetiske førstemand's erindringer er meget på det jævne både indholdsmæssigt og stilistisk, hvilket dog ikke har forhindret Bresjnev i at have fået Leninprisen herfor (i motiveringen for tildelingen indgik dog også Bresjnevs erindringer fra en senere periode samt en henvisning til hans utrættelige kamp for fred). I bogens første del strejfer han lige Hitler-Stalin-pagten i 1939 og antyder, at han var »anti-fascist«, dvs. at han så med uvilje på forståelsen med det nazistiske Tyskland. Forf. hævder videre, at »imperialisterne« i årtier havde fyldt folks hoveder med de mest uhyrlige løgnehistorier om forholdene i Sovjetunionen, og at det derfor var vigtigt, at de sovjetiske soldater levede op til den store humanistiske mission som Europas befriere efter nazismens sammenbrud. Sejren viste ifølge Bresjnev »vort socialistiske lands storhed« og »de kommunistiske ideers altafgørende styrke«.

Bogens anden del indeholder mere af interesse og viser især en sovjetisk distriktssekretærs omfattende daglige virksomhed som altmuligmand og ikke mindst som den, der via sine politiske forbindelser opad i apparatet er i stand til at skaffe kritiske forsyninger til distriktet. Således skaffede Bresjnev ved en bestemt lejlighed 3.000 elektriske pærer ved en telefonisk henvendelse til Zdanov i centralkomiteen i Moskva. Telefonopringningerne kunne dog også gå den anden vej, og Bresjnev beretter bl. a. om en natlig opringning fra Stalin om, at tempoet i genopbygningen skulle forceres.

Det portræt, forf. tegner af sig selv, ser således ud: en god og pligtopfyldende kommunist, streng i sine krav og ubønhørlig over for »skadegørere« og forbrydere, men forstående når talen er om manglende agtpågivenhed eller uforsætlige handlinger. På sin vis er der noget opmuntrende i, at den mægtige mand gebærder sig så jævnt og ligetil og uden at have præntioner i retning af at optræde som marxistisk »teoretiker«. Som den sovjetiske historie viser det, har noget sådant tidligere fået katastrofale følger for det sovjetiske folk.

Bent Jensen

Mervyn Matthews: Privilege in the Soviet Union. A Study of Elite Life-Styles under Communism. London, George Allen & Unwin, 1978. 197 s. £ 6.95.

Forf., der tidligere har offentliggjort vægtige værker og afhandlinger om sovjetiske samfundsforhold, har med denne bog sat sig som mål at analysere og beskrive »privileges of the communist variety« samt sætte 1970'ernes privilegier i historisk perspektiv. Hans hovedkilder er dels det sparsomme, offentliggjorte sovjetiske materiale, dels interviews med nylige sovjetiske emigranter.

Matthews' undersøgelse må betragtes som meget væsentlig. Det er et emne, der naturligvis ikke offentliggøres noget om i Sovjetunionen, idet en elite officielt ikke eksisterer dér. De små 200 sider spildes ikke med gold teoretiseringen om det sovjetiske samfunds natur og skæmmes ikke af de løse og løst funderede generaliseringer, der ofte præger både den kritiske og den ukritiske litteratur om Sovjetunionen. Der er i stedet tale om en lidenskabsløs og uhyre stofmættet redegørelse for arten og omfanget af de omfattende og varierede privilegier, der står til rådighed for den sovjetiske elite, og som i vekslende grad har stået til rådighed siden sovjetregimets etablering i 1917.

Forf. definerer eliten ved hjælp af tre sammenhængende kriterier: indkomst, stilling og placering på den såkaldte *nomenklatura* (den sovjetiske rangliste). Det drejer sig om en lille kvart million personer fra parti- og statsbureaukratiet, direktørerne for de store produktionsvirksomheder, repræsentanter for den tekniske, videnskabelige og kunstneriske intelligens, de ledende militære og sikkerhedsofficerer samt diplomater. Parti- og statsbureaukraterne udgør ca. 2/3 af denne *privilegentsia*.

De privilegier, sovjeteliten nyder, består dels i langt større pengeindkomster end gennemsnitsindkomsten (op til 15 gange gennemsnitslønnen og 30 gange mindstelønnen), dels – og væsentligere – de skjulte eller tilslørede goder og tjenester: et særligt, lukket distributionssystem til sikring af forbrugsvarer i fornødne mængder og af acceptabel kvalitet; særlige butikker og restauranter, bedre og større boliger i de bedste kvarterer; adgang til privatbil eller tjenestevogn med chauffør; et særligt system af bedre hospitaler og klinikker; lettere adgang til de bedste skoler og læreanstalter; adgang til særlige TASS-nyhedsbulletiner med oversættelser fra vestlig presse; særligt komfortable feriesteder, bedre mulighed for udlandsrejser og større muligheder for at opnå materielle fordele ved hjælp af bestikkelse.

Af særlig interesse er forf.s påvisning af, at privilegiesystemet blev skabt så at sige fra regimets første dage, at det allerede var veludviklet i midten af 1920'erne og snart efter kodificeret i selve lovgivningen. Samme system blev efter II Verdenskrig reproduceret i de østeuropæiske lande, der kom under sovjetisk indflydelse.

Matthews konkluderer, at der er absolut intet i sovjetmagtens 60-årige eksistens, der tyder på en formindskelse af privilegiesystemet på længere sigt. Dette er naturligvis i stærk modstrid med den lighedsideologi, der officielt forkyndes. Bogen må være pligtlæsning for dem, der ønsker at udtale sig kvalificeret om det sovjetiske samfund og dets udvikling.